شێخ عەبدولسەلام بارزانی :......................................2
دەستپێکا رێبەرایەتیا شێخ عەبدولسەلام :......................2
شۆرەشا بارزان یا ئێکێ و خواستا ئۆتۆنۆمییێ :................3
خەبات بۆ مافێن کورد ل سەردەمێ دەستوورا عوسمانی :.....4
شۆرەشا بارزان یا دووێ و هەڤکاری دگەل رۆسیا 5
ئاشکەراکرنا سیاسەتا "تەتریب" ل دژی کوردان :.............5
دەستگیرکرن و شەهیدکرنا شێخ عەبدولسەلام :.................6
پەیاما شێخ عەبدولسەلام بۆ نەڤیێن و نەسلێ داهاتی :.........6
ژێدەر :..7

شێخ عەبدولسەلام بارزانی :

پشتیبا خزمەتا مەزن و کارێ مەزن یێ شێخ عەبدولسەلامێ بارزانی، گرنگە کو ئەم ژی ب رەنگەکێ گونجای رولێ وی یێ مێژوویی و خزمەتا وی بۆ گەلێ کورد ب گەشترین شێوە دیارکەین. شێخ عەبدولسەلامێ بارزانی کەسایەتییەکێ ئایینی و نەتەوەیی یێ ناڤدارێ کوردستانی بوو، کو د سەرانسەرییا ژیانا خۆ دا خزمەتا گەلێ خۆ کر، و بۆ ئازادی و سەربەخۆییا کوردستانێ تێکۆشا.

شێخ عەبدولسەلام کورێ شێخ محەمەد و نەڤییێ شێخ عەبدولسەمەدێ ئێکێ یە، کو د سالا 1860ێ ل گوندێ بارزان ژ دایک بوو. ژ خێزانەکا ئایینی و رێزدار بوو، کو رابردوویەکێ درێژ یێ خزمەتا ئایینی و جڤاکی ل دەڤەرا بارزان هەبوو. ژ زاروکینییا خۆ، شێخ عەبدولسەلامێ بارزانی گرنگییەکا تایبەت ب خواندن و زانستێ ددا، و ل دەڤ شێخ و زانایێن دەڤەرێ دەست ب خواندنا زانستێن ئایینی و عەرەبی و کوردی کر. ژبەر زیرەکی و رەوشتێ بلند یێ وی، د دەمەکێ کورت دا بوو خودان ناڤ و دەنگ.

دەستپێکا رێبەرایەتییا شێخ عەبدولسەلام :

پشتی وەغەرکرنا بابێ وی، شێخ محەمەد، شێخ عەبدولسەلامێ بارزانی د سالا 1903ێ دا ب فەرمی بوو رێبەرێ تەریقەتا نەقشەبەندی ل دەڤەرا بارزان. لێ رێبەرایەتییا وی بتنێ نە ب وانێن ئایینی و تەریقەتێ، بەلکو ب رێبەرایەتییا جڤاکی و سیاسی ژی بوو. د وێ دەمێ دا، دەڤەرا بارزان و کوردستان ب گشتی د ژێر دەستهەلاتا ئیمبراتورییەتا عوسمانی دا بوو، و گەلێ کورد ژ زۆرداری و ستەما دەستهەلاتدارێن عوسمانی د نالی ، شێخ عەبدولسەلام هەست ب ڤێ نەهەقییێ کر، و بزاڤ کر بۆ پاراستنا مافێن گەلێ خۆ.

شۆرەشا بارزان یا ئێکێ و خواستا ئۆتۆنۆمییێ :

شێخ عەبدولسەلام ب هەستەکا نەتەوەیی یا بهێز، د دەستپێکا چەرخێ 20ێ دا دەست ب بزاڤێن سیاسی کر. وی حەزەکا سەرەکی هەبوو کو بارزان ببیتە دەڤەرەکا ئۆتونۆم د ناڤا ئیمبراتورییەتا عوسمانی دا، و ب ڤی رەنگی گەلێ کورد مافێن خۆ یێن سروشتی و نەتەوەیی ببینن. لێ دەستهەلاتدارێن عوسمانی حازر نەبوون چ مافان ب گەلێ کورد ب رەوا ببینن، و ئەڤ چەندە بوو ئەگەرێ سەرهلدانا شۆرەشا بارزان یا ئێکێ د سالا 1907ێ دا.

شۆرەشا 1907ێ شۆرەشەکا بجویک بوو، لێ د جهێ خۆ دا کاریگەرییەکا مەزن هەبوو. شێخ عەبدولسەلام ب دەهان چەکدارێن بارزانی کۆم کر، و شەر ل دژی لەشکەرێ عوسمانی راگەهاند. هەرچەندە شۆرەش ب سەر نەهات، لێ شێخ عەبدولسەلام ناچار کر کو بەرەڤ رۆژهەلاتێ کوردستانێ بچیت و ل دەڤ برایم ئاغایێ شکاک پەناخواز بیت. ئەڤ شۆرەشە بوو دەستپێکا رێیەکا درێژ یا خەباتێ کو شێخ عەبدولسەلام بێ دوودلی پەیرەو کر.

Sheikh Abdul Salam Barzani, 1900s

شێخ عبدالسلام بارزانی

خەبات بۆ مافێن کورد ل سەردەمێ دەستوورا عوسمانی :

پشتی راگەھاندنا دەستوورا عوسمانی د سالا 1908ێ دا، هیڤی ل دەڤ شێخ عەبدولسەلام چێبوو کو رەوش بهێتە گوهارتن. وی باوەری ب وێ چەندێ هەبوو کو د دەستوورا نوی دا، مافێن کێمایەتییان و گەلێن ژێر دەست، دێ هێنە پاراستن. شێخ عەبدولسەلام نامەیەکێ بۆ سلطان عەبدولحەمیدێ دووێ فرێدکەت، و تێدا چەندین خاستەک ئاراستەی وی کر. ژ گرنگترین خاستێن وی ئەڤە بوون:

1. بکارهێنانا زمانێ کوردی د دەزگەهێن حکومەتێ دا: شێخ عەبدولسەلام داخواز کر کو زمانێ کوردی ببیتە زمانێ فەرمی د دەزگەهێن حکومەتێ دا ل دەڤەرێن کوردی نشین.

2. دامەزراندنا قوتابخانێن کوردی: وی خاست کو قوتابخانەیێن تایبەت ب زمانێ کوردی بهێنە ڤەکرن، بۆ وێ چەندێ کو زارۆکێن کورد ب زمانێ خۆ یێ دایکێ بخوینن و فێری زانستێ ببن.

3. دامەزراندنا دادگەهێن کوردی: شێخ عەبدولسەلام داخواز کر کو دادگەهێن تایبەت ب زمانێ کوردی بهێنە دامەزراندن، و ب رێکا شەریعا ئیسلامی قەزا بهێتە کرن.

4. دانانا بەرپرسێن کورد ل دەڤەرێن کوردی نشین: وی داخواز کر کو بەرپرسێن حکومەتێ ل دەڤەرێن کوردی نشین، ژ کوردان بن، بۆ وێ چەندێ کو رەوشتر ب ماف و کولتوورێ کوردان ئاشنا بن.

5. دانانا زەنگلەکێ تایبەت ب دەڤەرا بارزان: شێخ عەبدولسەلام داخواز کر کو دەڤەرا بارزان ژ لایێ ئیداری ڤە ببیتە زەنگلەکا تایبەت، و ب رێکا ئەنجوومەنەکێ خۆجهی بهێتە رێڤەبرن.

لێ مخابن، دەستهەلاتدارێن عوسمانی گوهێ خۆ نەدا ڤان داخوازان، و ب وێ چەندێ شێخ عەبدولسەلام ژی هیڤی ژ دەستوورا نوی برِی.

شۆرەشا بارزان یا دووێ و هەڤکاری دگەل رۆسیا :

پشتی وێ چەندێ کو دەستهەلاتدارێن عوسمانی گوهێ خۆ نەدا داخوازێن شێخ عەبدولسەلام، وی ب چاڤەکێ دی بەرێ خۆ دا قەزییا کوردی. د وێ دەمێ دا، رۆسیا و عوسمانییە گەلەک دوژمنێن ئێک و دوو بوون، و رۆسیا بزاڤ دکر کو ب رێکا هەڤکارییا دگەل کێمایەتییێن د ناڤا ئیمبراتورییەتا عوسمانی دا، دەستهەلاتا عوسمانی لاواز بکەت. شێخ عەبدولسەلام ژی هەست ب ڤێ چەندێ کر، و بزاڤ کر کو دگەل کونسولخانا رۆسیا ل ورمێ پەیوەندیان بگریت.

پشتی چەندین دانوستاندن، رێککەفتنەک د ناڤبەرا شێخ عەبدولسەلام و کونسولخانا رۆسیا دا چێبوو. ب وێ رێککەفتنێ، رۆسیا سۆز دا کو پشتەڤانییێ ل شۆرەشا کورد بکەت ل دژی دەستهەلاتدارێن عوسمانی. ئەڤ چەندە بوو ئەگەرێ سەرهلدانا شۆرەشا بارزان یا دووێ د سالا 1910ێ دا. شۆرەشەکا بهێزتر بوو ژ یا ئێکێ، و شێخ عەبدولسەلام ب دەهان هەزاران چەکدارێن کورد کۆم کرن .

شەرێن بهێز د ناڤبەرا لەشکەرێ عوسمانی و شۆرشگێرێن کورد دا روودان، و شۆرشگێرێن کورد ل چەندین جاران سەرکەفتن بدەستڤەئینان. لێ مخابن، ژبەر نەبوونا پشتەڤانییا دەرەکی یا بهێز، و نەبوونا چەک و تەقەمەنییێن گونجای، شۆرەش ب سەر نەهات.

ئاشکەراکرنا سیاسەتا "تەتریب" ل دژی کوردان :

د دەمێ شۆرەشا 1910ێ دا، دەستهەلاتدارێن عوسمانی دەست ب سیاسەتەکا نوو ل دژی کوردان کر. ئەڤ سیاسەتە ب ناڤێ "تەتریب" یان "تۆرکاندن" دیار بوو. مەبەست ژ ڤێ سیاسەتێ ئەوە بوو کو کورد بهێنە تۆرکاندن، و زمان و کولتوورێ وان بهێنە نەهێلان. شێخ عەبدولسەلام ئێک ژ ئێکەمین کەسان بوو کو هەست ب ڤێ سیاسەتێ کری، و راگەهاند کو ئیمبراتورییەتا عوسمانی نیازا خراب ل دژی گەلێ کورد هەیە.

وی د چەندین نامە و راپۆرتان دا، ئاشکەرا کر کو حکومەتا عوسمانی بزاڤ دکەت کو کوردان ژ جهـ و وارێت وان دەربەدەر بکەت، و ل جهێ وان تۆرکان ئاکنجی بکەت. ئەڤ چەندە راستەقینەیەکا تاڵ بوو، کو پاشتر ژی ل چەندین جارا د مێژوویا کوردان دا دووبارە بوو.

دەستگیرکرن و شەهیدکرنا شێخ عەبدولسەلام :

پشتی شکەستا شۆرەشا 1910ێ، شێخ عەبدولسەلام ناچار بوو کو بەرەڤ رۆژهەلاتێ کوردستانێ بچیت و ل دەڤ هۆزێن کورد یێن وێ دەڤەرێ پەناخواز بیت. لێ دەستهەلاتدارێن عوسمانی د چاڤدێرییا وی دا بوون، و بزاڤ دکرن کو وی دەستەسەر بکەن. د سالا 1914ێ دا، د وەختەکێ دا کو شێخ عەبدولسەلام دگەل چەند هەڤالێن خۆ ڤەگەریبان ل کوردستانا باشوور، ل دەڤەرا شەمزینان ژ لایێ دەستهەلاتدارێن عوسمانی ڤە هاتە دەستەسەرکرن.

دەستگیرکرنا شێخ عەبدولسەلام ژ لایێ کوردان ڤە ب ناڤەکێ ناڤدار هاتە کرن، و گەلەک کورد بێزار بوون ب ڤێ چەندێ. پشتی دەستگیرکرنا وی، شێخ عەبدولسەلام ل مووسل هاتە دادگەهکرن، و ژ لایێ دادگەها لەشکەری یا عوسمانی ڤە ب خەیانەتێ هاتە تۆهمەتکرن. هەرچەندە چ بەلگەیێن بهێز ل دژی وی نەبوون، لێ ژبەر سیاسەتا دەستهەلاتدارێن عوسمانی ل دژی کوردان، شێخ عەبدولسەلام ب سێدارێ هاتە سزادان.

شێخ عەبدولسەلامێ بارزانی د 14ێ کانوینا ئێکێ یا سالا 1914ێ دا ل مووسل هاتە سێدارەدان و گەهشتە کاروانێ نەمران. شەهیدبوونا وی کارەساتەکا مەزن بوو بۆ گەلێ کورد، لێ د هەمان دەم دا، بوو هاندەرەک بۆ شۆرەشێن دی یێن کوردان.

پەیاما شێخ عەبدولسەلام بۆ نەڤیێن و نەسلێ داهاتی :

شێخ عەبدولسەلامێ بارزانی کەسایەتییەکێ ئایینی و نەتەوەیی یێ ناڤدار بوو، کو د سەرانسەرییا ژیانا خۆ دا خزمەتا گەلێ خۆ کر، و بۆ ئازادی و سەربەخۆییا کوردستانێ تێکۆشا.

پەیاما شێخ عەبدولسەلام بۆ نەسلێ نوی ئەوە کو، چ جارا دەست ژ مافێن خۆ یێن نەتەوەیی و ئایینی بەرنەدەن ، و ب هەمی شیانێن خۆ خزمەتا کوردستانێ بکەن. وی باوەری ب وێ چەندێ هەبوو کو د ناڤبەرا ئایین و نەتەوایەتییێ دا چ جۆرە ئاریشە نینن، و هەردوو ژی پێکڤە کاردکە خزمەتا گەلێ کورد بکەن.

نوکە کوردستانەکا ئازاد و سەربەخۆ یا هەی، و ئەڤ چەندە ژ ئەگەرێ خەبات و قوربانییێن سەدان و هەزاران شەهیدێن کورد یێن وەک شێخ عەبدولسەلامێ بارزانی یە.

پشتیيا رولێ وی یێ مێژوویی و خزمەتا وی بۆ گەلێ کورد، هەر دەم ل بیرا مە دمینیت. شێخ عەبدولسەلامێ بارزانی وەک رەمزەکێ قوربانیدان و خەباتێ بۆ ئازادی و سەربەخۆییا کوردستانێ د ناڤ دلێن کوردان دا دمینیت.

ژێدەر :

1. کتێبا "بارزان و بزاڤێن شێخێن بارزان" ژ لایێ مەسعوود بارزانی ڤە
2. کتێبا "شێخ عەبدولسەلامێ بارزانی، ژیان و بزاڤێن وی" ژ لایێ د. کەمال مەزهەر ئەحمەد ڤە
3.ژێدەرێن مێژوویی یێن عوسمانی و رۆسی